

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПРАВОВІ
АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ НАСИЛЛЮ В ОСВІТНІХ
ЗАКЛАДАХ**

*Матеріали
IV Всеукраїнського форуму
24 березня 2023 року*

Дніпро
2023

УДК 316.6:34+364.632

С-69

Рекомендовано до друку Вченою Радою Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет» (протокол № 8 від 27.04.2023).

С-69 Соціально-психологічні та правові аспекти протидії насиллю в освітніх закладах: матер. IV Всеукр. форуму (Дніпро, 24 берез. 2023 р.). Дніпро : ВВПЗ «Дніпровський гуманітарний університет». 148 с.

Вміщено матеріали IV Всеукраїнського форуму, в якому взяли участь вчителі загальноосвітніх шкіл, науково-педагогічні працівники закладів вищої освіти, юристи, психологи, соціологи, вихователі таких міст України, як: Дніпро, Одеса, Северодонецьк, Луцьк, Іспанія, Німеччина. Тематика статей охоплює актуальні питання щодо протидії насиллю в освітніх закладах.

Матеріали форуму надруковані в авторській редакції.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Кириченко Олег Вікторович – доктор юридичних наук, доцент, ректор Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет»

Алфьорова Тетяна Миколаївна – кандидат юридичних наук, доцент, проректор Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет»

Пріснякова Людмила Макарівна – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет»

Скок Олександра Сергіївна – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет»

Крашеніннікова Тетяна Валеріївна – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри міжкультурної коумнікації та соціально-гуманітарних дисциплін Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет»

Мірошник Андрій Дмитрович – провідний фахівець відділу організації наукової роботи, міжнародних зв'язків та академічної мобільності

© ВВПЗ ДГУ, 2023

© Автори, 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	7
НАПРЯМОК: ПСИХОЛОГІЧНИЙ	
Агарков О.А. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	8
Алещенко О.В. ПРИХОВАНА АГРЕСІЯ.....	11
Варакута М.Л. МОБІНГ ЯК КОЛЕКТИВНЕ ЗНУЩАННЯ.....	15
Гарькавець С.О., Сібіркіна В.В. ДО ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ НАСИЛЛЯ.....	19
Daniel Shvaука, Корсунська В.В. ЗАПИТ НАШИХ ІСТИН. СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД.....	24
Крашеніннікова Т.В. ПОЛІТИЧНЕ МАНІПУЛЮВАННЯ НАСЕЛЕННЯМ ЗА ДОМОМОГОЮ МОВНИХ ЗАСОБІВ.....	29
Липовська Н.А. УПРАВЛІНСЬКА ГОТОВНІСТЬ ДО ПРОТИДІЇ ПСИХОЛОГІЧНОМУ НАСИЛЬСТВУ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ.....	34
Лосієвська О.Г., Мороз В.А., Гончарова Н.Ю. РОЗВИТОК КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	37
Лосієвська О.Г., Мальнев А.С., Коверга В.П. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ВИНИКНЕННЯ СИНДРОМУ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ.....	43
Михайлюта В.В. НАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ З ПРОЯВАМИ ПОРУШЕНЬ ПСИХІЧНОЇ СФЕРИ: УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ.....	48

Моїсєєва Л.В. МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ЯК СКЛАДОВА ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я.....	51
Негодченко О.П. НАСИЛЛЯ В КУЛЬТУРНОМУ ЛІТЕРАТУРНОМУ ПРОСТОРИ.....	55
Остренко С.А. ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ ЯК ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	58
Пашко А.О. ТЕРОРИЗМ – ЯК СПЕЦИФІЧНИЙ МЕТОД УПРАВЛІННЯ ПОВЕДІНКОЮ НАСЕЛЕННЯ.....	63
Потапюк Л. М., Коляда В. Р. ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ДО УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ.....	65
Пріснякова Л.М. ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ.....	71
Савченкова М.В. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	76
Самойлов О.Є. ДО ПРОБЛЕМИ ПОШУКУ ЗАСОБІВ БОРОТЬБИ З НАСИЛЬСТВОМ.....	80
Сахарова К.О. ВПЛИВ МОБІНГУ ТА БОССІНГУ НА ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН ПРАЦІВНИКА.....	85
Сахарова К.О., Маркіяненко М.Є. НЕДОЛІКИ ГЕНДЕРНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ.....	90
Сахарова К.О., Підпригора І. А. ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО РОБОТИ З ПРОБЛЕМОЮ БУЛІНГУ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ.....	94

Сергєєв С.Ю. ВІДНОВЛЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я В СИСТЕМІ ФІЗИЧНОЇ РЕКРЕАЦІЇ.....	98
Сергієні О.В., Горіна О.Т. СТРУКТУРА РОЛЬОВОГО РОЗПОДІЛУ УЧАСНИКІВ БУЛІНГУ ТА ЙОГО НАСЛІДКИ.....	101
Степанченко О.М. ПРОФІЛАКТИКА ПОСТТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСОВОГО РОЗЛАДУ В АРМІЇ США: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ.....	105
Тарасевич І.Ю. ІНДИВІДУАЛЬНО ТИПОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВІКТИМОГЕННОСТІ ОСОБИСТОСТІ.....	109
Туз С.С. ЗАПОБІГАННЯ ПОСТТРАВМАТИЧНОМУ СТРЕСОВОМУ РОЗЛАДУ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ.....	114
Фаст Д.Є. ЗАПОБІГАННЯ ПОСТТРАВМАТИЧНОМУ СТРЕСОВОМУ РОЗЛАДУ: ДОСВІД МІЛІТАРНОЇ СЛУЖБИ США.....	118
Хожило І.І. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДХОДІВ ДО ВИБОРУ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	123
Шевченко О.С. ВІДНОВЛЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я В КОНТЕКСТІ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ ТА СУСПІЛЬСТВА.....	126
Шевченко С.О. ЗАПОБІГАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОМУ НАСИЛЬСТВУ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	130
НАПРЯМОК: ПРАВОВИЙ	
Гладков К.Ю. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ЧАСТИНІ РЕАГУВАННЯ НА ВИПАДКИ БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЯ) В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ.....	135

Лежнєва Т.М.

ТРУДО-ПРАВОВІ ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ БУЛІНГУ.....139

Скок О.С.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ
ЗА ДЕЯКІ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ЖИТТЯ
ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ.....145

Черноп'ятов С.В.

ДО ПИТАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ
ОСВІТНЬОГО ОМБУДСМЕНА У ЦИВІЛІСТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ.....148

Негодченко Ольга Петрівна

старший викладач кафедри міжкультурної комунікації та соціально-гуманітарних дисциплін ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

НАСИЛЛЯ В КУЛЬТУРНОМУ ЛІТЕРАТУРНОМУ ПРОСТОРИ

На сьогодні почали науковці та дослідники активно вивчати твори мистецтва, у тому числі й художню літературу, де яскраво описані факти насилля та їх наслідки. Адже все це впливає на систему цінностей наших громадян. І започатковуємо ми ознайомлювати наших дітей із такими прикладами ще зі шкільних років. Межа між цензурними проявами та громадським контролем є мінімальною. Зовсім уникати таких явищ ми не можемо, бо інакше не підготуємо суспільство до боротьби із ними.

Дослідники в мережі «Інтернет» почали масово описувати приклади насилля в художній літературі, дублюючи один одного. Українська література завжди рясніла подібними прикладами. Особливо ними наповнені художні твори XIX та XX століть.

У такому форматі обговорювати починають це питання з «Енеїди» Івана Котляревського. Починати з цього твору, а не з раніших, означає слабке знання літературних творів попередніх років, але зараз не про це. Весела поема (перша літературна казка), в якій обговорюють сюжет, де, наприклад, Еней закручує інтрижку зі зголоділою за чоловічою ласкою царицею Дідоною: радість, пригода, еротика – всім добре. Та щойно парубок моторний вирушає далі, до визначеної мети, вдова влаштовує самоспалення. Так вона сама себе визначає як об'єкт осуду і, будучи джерелом влади у своїй державі, сама ж себе і карає за порушення неписаного закону про перелюб: вона зрадила пам'ять мертвого чоловіка та ще й віддалася чужоземному царенкові. Найгірше навіть не те, що її засудять, а те, що засміють. Моральне насильство суспільного осуду ще попереду, але цариця обирає до нього не доживати [2].

Наступний твір публічного обговорення зазначеної теми – це покрітка Катерина, героїня Тараса Шевченка, яку батьки за вагітність вигнали з дому, батько дитини відмовився від неї, а тому вона покінчила життя самогубством. Дитя, яке виросло попідтинню, стає поводитирем кобзаря. Шевченко пише про Катерину зі співчуттям і любов'ю, він шкодує її. Поема дуже популярна й дотепер. Однак ніхто не захищає права дівчини рости позашлюбне дитя та учинок батьків залишається поза увагою.

XIX століття насичене прикладами насильства в літературі (поема «Гайдамаки» Т. Шевченка – Гонта публічно зарізає своїх синів, бо вони католики, як і їхня мати; «Народні оповідання» Марко Вовчок – садистичні пани і панночки штрикають кріпачок голками, розбивають їхні мрії на подружнє щастя, лають і б'ють; «Кайдашева сім'я» Івана Нечуя-Левицького – в родині, у селі жінки, постійно замкнені в хатньому просторі, пліткують, інтригують, висувають чоловікам постійні претензії і намагаються залучити їх до своїх локальних битв; «Повія» Панаса Мирного – Христя Притика виривається із села в місто, стає наймичкою, а потім утриманкою заможного чоловіка, проте по смерті коханця вона мусить працювати дешевою повією, а далі її чекає відомий фінал: приниження, венеричні хвороби, смерть; «Лісова пісня» Лесі Українки – знуцання над Мавкою, яка відрізняється від більшості; «Камінний господар» Лесі Українки – тінь померлого Командора карає спокусника, а не зрадницю: жінка – лише об'єкт, власність, рабиня).

XX століття змінює рівень поглядів на насилля. Особливо яскраво воно виявилось в 20-і роки, в час, який часто називають другим національним відродженням («Я (Романтика)» Миколи Хвильового – описує розстріл чекістом власної матері, котра разом із черницями підбурювала людей проти більшовицького режиму; поезії Володимира Сосюри – описує в одному з віршів своє бажання стріляти в усіх людей, які прийняли буржуазний НЕП; оповідання «Третя революція» Валер'яна Підмогильного – жінка є традиційно незахищеною категорією, якщо є нагода безкарно отримати доступ до жіночого тіла, то нею скористаються). Якщо Підмогильний,

Хвильовий, Яновський у прозі про громадянську війну до насильства ставляться негативно, болісно переживають цей досвід, власний і суспільний, то згодом, у класичних творах про Другу світову, ситуація змінюється.

Радянські автори за людяність, проте вони точно знають, що і як має відбуватися і як до цього ставитися звертаємо увагу на описи жінок як сексуальні об'єкти («Україна в огні» Олександра Довженка – Олесь та її подруга Христя; «Прапороносці» Олесь Гончара – Шура Ясногорська; «Собор» Олесь Гончара – Єлька). Ліна Костенко Марусю Чурай в однойменній поемі подає її сильною, гордою, талановитою, яка вбила не з підлості. Однак судять її чоловіки і вирок публічного суду суворий і справедливий – публічна страта. Її милують спеціальним гетьманським указом, та зламана поетка ні до творчості, ні до любові вже непридатна.

Література років незалежності була площиною для експериментів і новаторства щодо висвітленого насилля. Варто згадати тут твори: «Польові дослідження з українського сексу» Оксани Забужко (драма насильства над цілою нацією розгортається перед читачами, а історія любові письменниці й художника є лише приводом), «Без мужика» Євгенії Кононенко (оповідачка описує власну приватну біографію) та інші. Якщо раніше насильство в літературі аналізували критики, то нині маємо антологію, де оповідання знаних українських авторів аналізують фахові психологи. Нова література прагне розрахуватися з минулим за допомогою помсти (твори Юрія Андруховича та Євгена Пашковського).

Україна є типовим постколоніальним суспільством. Його культурні дискурси повторюють радянські формули і не хочуть дистанціюватися від класичних письменників та ідей, успадкованих від минулого. Водночас саме сьогодні переосмислення культурних цінностей і модернізація культурних дискурсів є невідкладним завданням.

Список використаної літератури:

1. Павличко С. Насильство як метафора (Дискурс насильства в українській літературі) // https://ukrlit.net/info/theory_1/100.html.

2. Щур О. Насильство, яке заведено не помічати в українській літературі
// <https://genderindetail.org.ua/season-topic/genderne-nasilstvo/nasilstvo-yake-zavedeno-ne-pomichati-v-ukrainskiy-literaturi-134073.html> від 03 березня 2017 року.

Остренко Сергій Андрійович
*аспірант Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»*

ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ ЯК ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Хочемо звернути увагу на роль психічного здоров'я в більшості, якщо не у всіх, з 17 Цілей сталого розвитку (ЦСР). Зменшення проблем з психічним здоров'ям і страждань важливо саме по собі. Крім того, хороше психічне здоров'я пов'язане з можливістю досягти Цілей сталого розвитку, як відображає саме визначення психічного здоров'я.

Спираючись на досвід Цілей розвитку тисячоліття, метою порядку денного ЦСР є викорінення бідності та голоду; сприяти інклюзії, людській гідності та рівності; захищати планету, сприяти зростанню; і сприяти миру і справедливості. Цілі сталого розвитку складаються з 17 цілей зі 169 цілями. Конкретне посилення робиться на психічне здоров'я та зловживання психоактивними речовинами відповідно до цілі 3. Ціль 3.4 щодо передчасної смертності від неінфекційних захворювань спрямована на зниження на «третину шляхом профілактики, лікування та зміцнення психічного здоров'я та добробуту», а ціль 3.5 стосується профілактики та лікування наркоманії. Більше того, як зазначає Izutsu et al. [1], права людей з обмеженими можливостями згадуються конкретно в цілях 4, 8, 10 і 11, що актуально для людей з психічними, інтелектуальними та психосоціальними вадами. Цілі сталого розвитку забезпечують обґрунтування та основу для вирішення питань психічного здоров'я з багатьох точок зору з новою терміновістю.